DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.15663660

РУС ТИЛИНИ ЎҚИТИШДА ЗАМОНАВИЙ ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИНГ ЎРНИ

Ахмедова Юлдуз
Ўзбекистон Миллий университети
мустақил тадқиқотчиси

АННОТАЦИЯ

Бугунги кунда таълим муассасаларида рус тилини ўқитишда инновацион ёндашувларни жорий этиш муҳим аҳамият касб этмоқда. Хусусан, таълим жараёнида геймификация (ўйинлаштириш) технологияларидан фойдаланиш замонавий педагогик амалиётнинг энг самарали йўналишларидан бири сифатида намоён бўлмоқда. Бу технологиялар таълим тизимини янгилаш, таълим жараёнини технологиялаштириш ҳамда педагогик воситаларни кенг татбиқ этиш имконини беради. Шу орқали таълимнинг самарадорлигини ошириш, талабаларнинг фаол ўқув мотивациясини шакллантириш ва рус тилини ўрганишга бўлган қизиқишини кучайтиришга эришилади. Геймификация технологиялари орқали рус тилини ўқитиш нафақат тил кўникмаларини шакллантиради, балки шахснинг ижтимоий фаоллигини оширади, мулоқот компетенцияларини ривожлантиради ҳамда глобал таълим муҳитининг энг илғор ютуқларини миллий таълим амалиётига татбиқ этишга хизмат қилади.

Калит сўзлар: *геймификация, инновацион таълим технологиялари, рус тилини ўқитиш, таълим самарадорлиги, педагогик инновациялар, таълим тизими, талабалар мотивацияси, ахборот-коммуникация технологиялари.*

Ҳозирги кунда таълим тизимида чет тилларини, хусусан рус тилини ўргатишда инновацион усуллардан фойдаланиш муҳим аҳамият касб этмоқда. Педагог-ўқитувчилар ташаббуслари ва янгича ёндашувлари асосида таълим мазмунининг сифат жиҳатдан ривожланиши кузатилмоқда, бу эса умумий таълим тизими тараққиётига ижобий таъсир кўрсатмоқда. Бир сўз билан айтганда, инновация — бу муайян фаолият соҳасида мавжуд муаммоларни ҳал қилиш учун янгича ёндашувни жорий этиш демакдир.

Ўқув юртларида рус тилини ўргатиш айни вақтда талабаларнинг ҳар томонлама интеллектуал ва ижтимоий ривожланишига хизмат қилади.

Айниқса, мамлакатимизда мустақиллик даврида чет тилларини ўргатиш ва мутахассис кадрлар тайёрлаш борасида янги имкониятлар юзага келди. Шуни ҳисобга олган ҳолда, кадрлар тайёрлашнинг миллий дастури 1997 йилда қабул қилинган бўлиб, унда ёшларни билимли ва ҳар томонлама ривожланган шахс сифатида тарбиялашда чет тилларини, жумладан рус тилини ҳам узлуксиз ўқитиш муҳим вазифалардан бири сифатида белгиланган.

Бугунги кунда мамлакатимиздаги ривожланиш, глобал интеграция жараёнлари ва замонавий таълим талаблари рус тилини ўрганишнинг аҳамиятини янада оширмоқда. Хусусан, замонавий технологиялар, жумладан геймификация технологияларидан фойдаланган ҳолда рус тилини ўргатишни янада самарали ташкил этиш долзарб вазифалардан бирига айланган. Айни пайтда рус тилини узлуксиз ўргатиш бўйича турли типдаги ўқув юртларида дарсликлар, ўқув-услубий қўлланмалар ва методик материаллар яратиш, уларни таълим жараёнига татбиқ этиш устувор йўналишлардан бири бўлиб турибди.

Тил ўрганиш фуқаролик жамияти тараққиётининг муҳим таркибий қисми бўлиб, унинг маданий, ижтимоий ва иқтисодий ривожланиш жараёнларида алоҳида ўрин тутади. Тил алоқа воситаси сифатида инсонларнинг ўзаро муносабатини таъминлайди ҳамда ижтимоий тажрибани авлоддан-авлодга етказишда муҳим роль ўйнайди. Тилни ўзлаштириш жараёни табиий муҳитда — оила ва жамоатчилик муҳитида ёки мақсадли равишда ташкил этилган таълим жараёни орқали амалга оширилиши мумкин. Шу билан бирга, тил ҳодисаларига оид назарий билимларни тизимли равишда ўрганиш орқали тилни чуқур англаш ва ундан фаол фойдаланиш кўникмалари шаклланади.

Глобаллашув шароитида чет тилларини билиш ва кўп тиллилик замонавий жамиятда рақобатбардош, билимли ва коммуникабель шахсни тайёрлашнинг муҳим омили сифатида намоён бўлмоқда. Халқаро алоқалар, фан ва технологиялар соҳасидаги ҳамкорликнинг кенгайиши тил ўрганишнинг долзарблигини янада оширмоқда.

Айниқса, педагогика соҳаси шиддат билан ривожланаётган ҳозирги замонда, таълимда инновацион фаолият, инновацион ёндашув, инновацион педагогика, таълим жараёнларини инновацион бошқариш каби тушунчалар кенг татбиқ этилмоқда. Мамлакатимизда чет тилларини ўргатиш тизими янгиланиб, мактабгача таълимдан бошлаб барча таълим муассасаларида рус тилини ўқитишнинг замонавий, инновацион шаклларини жорий этиш йўлида кенг ишлар амалга оширилмоқда.

Бунда геймификация технологияларини ўқитиш жараёнига интеграция қилиш муҳим аҳамият касб этмоқда. 2012 йил 10 декабрда қабул қилинган “Чет

тилларини ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президенти қарори ҳамда унинг асосида рус тилини ҳам босқичма-босқич замонавий методлар орқали ўқитишнинг йўлга қўйилиши буни яққол исботлайди.

Геймификация технологиялари орқали рус тилини ўргатиш талабаларни дарс жараёнига янада фаол жалб этади, уларнинг билим олишга бўлган қизиқишини оширади, мустақил фикрлаш ва ижодкорлик қобилиятларини ривожлантиради. Бугунги таълим тизими замонавий ўқитувчидан нафақат фанни билишни, балки инновацион фаолият кўникмаларига ҳам эга бўлишни талаб қилади.

Педагогнинг инновацион фаолияти — бу таълим жараёнини такомиллаштириш, янги технологияларни жорий этиш, талабаларнинг билим олиш самарадорлигини оширишга қаратилган ҳаракатлар мажмуасидир. Шу нуқтаи назардан, рус тили ўқитувчиси ҳам ўзининг қўллаётган метод ва усулларининг самарадорлигини баҳолаб бориши, таълим олувчиларни билим олиш жараёнига фаол жалб этиши лозим.

Бугунги тезкор замонда талабаларни қисқа муддатда керакли билимлар билан қуроллантириш, уларда тил компетенцияларини ривожлантириш учун геймификация технологиялари самарали восита бўлиб хизмат қилади. Талабалар ўз билимларининг натижаларини кузатиш, баҳолаш ва мунтазам равишда такомиллаштиришга қизиқиш билдирмоқда. Бу эса уларни тил ўрганишда янада фаол ва интерактив иштирокчига айлантиради.

Педагогик фаолиятда ўқитувчининг нутқи муҳим ўрин тутади. Ҳар қандай таълим ва тарбия жараёни, биринчи навбатда, ўқитувчининг дарс ва ундан ташқари фаол мулоқоти орқали амалга оширилади. Рус тилини ўқитиш жараёнида ҳам ўқитувчининг нутқи синтактик жиҳатдан содда, жозибадор ва таъсирчан бўлиши керак. Нутқ орқали педагог фақатгина билим эмас, балки ахлоқий қадриятлар, ижтимоий нормалар ҳамда маданий анъаналарни ҳам талабаларга етказади.

Педагогик мулоқотнинг ўзига хослиги шундаки, ўқитувчи ҳар қандай шароитда ҳам тарбиячи вазифасини бажаради. Рус тили ўқитувчиси аудиторияда талабалар билан бевосита мулоқотда бўлади ва унинг нутқи илмий-педагогик мазмунга эга бўлади. Бундай нутқда фан соҳаларига оид қоидалар, атамалар ва хулосалар равшан ва тушунарли тарзда тақдим этилади. Янгича сўзлар ва атамаларнинг изоҳлари синтактик жиҳатдан содда қурилган, талаба осон қабул қила оладиган шаклда бўлиши лозим. Назария ва қоидалар эса ҳаётий ва ўқувчига яқин мисоллар орқали тушунтирилиши мақсадга мувофиқдир.

Нутқнинг адабий тил нормаларига мувофиқлиги унинг тўғрилигини таъминлайди. Адабий тил меъёрларига риоя қилинмаган тақдирда, нутқнинг мантиқийлиги, аниқлиги ва ўринлилигига эришиш мушкул. Шунинг учун рус тили ўқитувчиси адабий тил нормаларини пухта ўзлаштирган бўлиши зарур. Бу эса муайян билим ва машаққатли меҳнатни талаб қилади.

Бугунги кунда рус тилини ўқитишда геймификация технологияларини жорий этиш орқали талабаларни дарс жараёнига янада фаол жалб қилиш мумкин. Ўқувчи интерактив машғулотлар орқали тил ўрганиш жараёнида нутқий фаоллигини оширади, синфда ва ундан ташқари вақтда ҳам тилни фаол қўллашга интилади.

Тил ўрганиш жараёнида ўқиш ва гапириш ўзаро узвий боғлиқдир. Ўқувчи ўқиган маълумот асосида гапиради ва ўз фикрини баён қилади. Ўқиш орқали ўқувчи гапириш учун зарур луғат захирасини бойитади, грамматик ва услубий кўникмаларни шакллантиради. Шу боис, дарс жараёнида ўқиш ва гапиришни ўзаро боғлиқ ҳолда ташкил этиш муҳим аҳамиятга эга.

Шунингдек, талабалар ёзма фаолият орқали ўрганилган материални мустаҳкамлайдилар. Ёзув нутқий фаолликни ривожлантириш, маълумотни эслаб қолиш ва гапиришни осонлаштиришда самарали восита ҳисобланади.

Геймификация технологиялари ёрдамида ушбу нутқий фаолият турларини янада қизиқарли ва интерактив шаклда ташкил этиш имкони пайдо бўлади. Ўйин элементлари талабаларни фаол қатнашишга ундайди, уларда тил ўрганишга нисбатан ижобий мотивация шакллантиради ва индивидуал тафаккурини ривожлантиради.

Юқоридагилардан маълумки, гапириш фаолияти бошқа нутқий фаолият турлари — тинглаш, ўқиш ва ёзиш билан узвий боғлиқдир. Илмий тадқиқот маълумотларига кўра, гапириш нутқий фаолиятнинг тахминан 30 фоизини, ёзма нутқ эса 9 фоизини ташкил этади. Шу боис, гапиришни ривожлантириш ҳар қандай чет тилини, жумладан рус тилини ўқитиш ва ўрганиш жараёнининг энг муҳим мақсадларидан бири сифатида қаралади.

Дарс жараёнида ўқитувчининг нутқи тинглаб тушуниш ва гапириш кўникмаларини шакллантиришда муҳим ўрин тутади. Ўқитувчи дарсда қандай ва қанча гапираётгани бевосита талабаларнинг нутқий фаоллигига таъсир қилади: ўқитувчи қанчалик равон ва тўғри рус тилида сўзласагина, талабалар ҳам шунчалик тўғри ва фаол гапиришга интилади. Агар ўқитувчи нутқий фаоллиги кам бўлса, талабаларнинг ҳам гапириш фаоллиги паст бўлади.

Шунинг учун рус тили ўқитувчиси дарс учун пухта тайёргарлик кўриши, дарсни имконият даражасида рус тилида ташкил этиши, рус тилидаги ибора ва ифодаларни тўғри қўллашга алоҳида эътибор қаратиши лозим. Агар дарс

жараёнида рус тилидаги нутқ доимий эшитилиб турса, синфда тил муҳити яратилади ва бу талабаларнинг тинглаб тушуниш кўникмалари ривожланишига ёрдам беради.

Шунингдек, дарсни русча саломлашиш, танишиш, кундалик мавзулардаги маълумотлар, рус тили ўрганилаётган мамлакат ҳақидаги қизиқарли маълумотлар билан бойитиш мақсадга мувофиқдир.

Геймификация технологияларини жорий этиш мазкур жараёнда муҳим восита бўлиб хизмат қилади. У орқали дарсларда ўйин элементларидан фойдаланиш, тил муҳитини яратиш ва талабаларнинг нутқий фаоллигини рағбатлантириш имконияти кенгаяди. Бундай ёндашув орқали тинглаш, гапириш, ўқиш ва ёзиш кўникмалари табиий ва интеграциялашган равишда ривожланади.

Бугунги кунда таълим жараёнида “нимани ва қандай ўргатиш керак?” деган савол атрофида турли ва кўпинча қарама-қарши фикрлар мавжуд. Мутахассисларнинг аксарияти таълим мазмунини илмий асосда шакллантириш зарурлигини таъкидлайдилар. Бироқ замонавий таълим талаблари фақат назарий билим билан кифояланиш эмас, балки интерактив ва инновацион ёндашувлар, айниқса геймификация технологияларидан самарали фойдаланган ҳолда амалий кўникма ва малакаларни шакллантиришни ҳам талаб этмоқда. Талабалар билимларни фаол ўзлаштиришга, мустақил фикрлаш ва ижодий ёндашишга йўналтирган бундай ёндашув таълим сифатини сезиларли даражада оширишга хизмат қилади.

ХУЛОСА

Хулоса қилиб айтганда, ҳозирги кунда таълим тизимида ва таълим муассасаларида рус тилини ўқитишда инновацион усуллардан, жумладан геймификация технологияларидан фойдаланиш алоҳида аҳамият касб этмоқда. Замонавий педагогик ёндашувлар ўқув жараёнини янада самарали ва интерактив тарзда ташкил этиш имконини бермоқда. Шу нуқтаи назардан, ҳар қандай хорижий тилни, хусусан рус тилини мукаммал ўзлаштириш ва ўқитишда ўқитувчининг нутқ маданияти муҳим ўрин тутади. Педагогнинг равон, тўғри ва таъсирчан нутқи, инновацион ёндашувлар билан уйғунлашган ҳолда, ўқувчиларнинг тил ўрганишга бўлган қизиқишини оширади, уларнинг нутқий фаоллиги ва ижодий қобилиятларини ривожлантиради. Геймификация технологиялари эса ушбу жараённи янада фаоллаштиради ҳамда рус тилини ўрганишни табиий, мазмунли ва қизиқарли жараёнга айлантиради..

Адабиётлар:

1. Deterding, S., Dixon, D., Khaled, R., & Nacke, L. (2011). From game design elements to gamefulness: Defining gamification. Proceedings of the 15th International Academic MindTrek Conference.
2. Kapp, K. M. (2012). The Gamification of Learning and Instruction: Game-based Methods and Strategies for Training and Education. Pfeiffer.
3. Бим, И. Л. Методика преподавания русского языка как иностранного. Москва, Русский язык, 2001.
4. Щукин, А. Н. Современные методы обучения русскому языку как иностранному. Флинта, Наука, 2015.
5. Гальскова, Н. Д., Гез, Н. И. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика. Академия, 2008.
6. Zarzycka-Piskorz, E. (2016). Gamification in foreign language teaching: What's its role and what is its future? Teaching English with Technology, 16(3), 25–36.
7. Хорижий тилларни ўргатиш бўйича келажак учун мустаҳкам пойдевор бўладиган янги тизимни йўлга қўйиш вақти-соати келди - https://president.uz/uz/lists/view/4327
8. Qizi, K. S. B. (2021). The Category Of Quantitativeness In Modern Linguistics. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, *3*(06), 46-50.
9. Karimov, U. U., & Karimova, G. Y. (2021). THE IMPORTANCE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN ACHIEVING EDUCATIONAL EFFECTIVENESS. *Журнал естественных наук*, *1*(1).
10. Каримов, Ў., Каримова, Г., & Каримов, Ў. (2021). ИЛМ-ФАН ВА ТАЪЛИМ СОҲАСИДАГИ АХБОРОТЛАШУВ. Central Asian Academic Journal of Scientific Research, 1(1), 103-110.
11. Ismoilovich, I. M. (2021, July). ISSUES OF TRANSFORMATION OF EDUCATIONAL EXPERIENCE OF DEVELOPED COUNTRIES. In *Euro-Asia Conferences* (pp. 227-239).
12. Kipchakova, Y. X., & Kodirova, G. A. (2020). INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN MODERN EDUCATION. *Теория и практика современной науки*, (5), 29-31.